

با وجود استفادهٔ ۸۶ درصد دانشجویان هندی، فقط ۱۷ درصد استادان، کاربر حرفه‌ای هوش مصنوعی هستند

نسخهٔ هندی حل شکاف دیجیتال در دانشگاه

معاون فرهنگی و دانشجویی دانشگاه آزاد اسلامی درگفت‌وگو با «فرهیختگان»:

مدل باغبانی فرهنگ دانشگاه را به سمت تحول بنیادین می‌برد

سی و یک
اقدام نوآورانه
که جریان فرهنگی
دانشگاه آزاد را
تغییرداد

فرهیختگان

دکتر رنجبر، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی:

سیاست راهبردی دانشگاه آزاد ارتقای فعالیت‌های ورزشی است

دکتر رنجبر، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی: سیاست راهبردی دانشگاه آزاد ارتقای فعالیت‌های ورزشی است

دکتر بیژن رنجبر، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی به همراه اعضای هیئت‌نایسه دانشگاه و دکتر سیدمحمد مهدی احمدی مدیرعامل بانک شهر با حضور در مجتمع ورزشی «فتح» به مناسبت هفته تربیت‌بدنی و ورزش در مجموعه فرهنگی – ورزشی دانشگاه، در چند رشته ورزشی از جمله تنیس روی میز، دарт و سایر ورزش‌های گروهی شرکت کردند. این برنامه با هدف ترویج فرهنگ ورزش، نشاط و شادابی در میان کارکنان و مدیران دانشگاه آزاد برگزار شد. دکتر بیژن رنجبر، رئیس دانشگاه آزاد در حاشیه این مراسم با تأکید بر نقش تعیین‌کننده ورزش در ایجاد تعادل میان سلامت جسمی و روحی، گفت: «یکی از ابزارهای مهم برای برقراری این تعادل ورزش است؛ بنابراین باید به ورزش با دیدی متفاوت نگریست؛ چرا که ورزش می‌تواند ابزاری برای مدیریت انرژی و نظم اجتماعی باشد. «وی افزود: «اگر در دانشگاه بتوانیم دانشجویانی تربیت کنیم که از سلامت جسمی و روحی برخوردار باشند، فعال و با انگیزه عمل کنند، همین مسئله خود به مدیریت انرژی و نظم اجتماعی کمک می‌کند. ازاین‌رو اعتقاد دارم که بخش تربیت‌بدنی دانشگاه باید ارتقا یابد و این ارتقا باید با نگاه دانش‌بنیان صورت گیرد. ورزش باید رویکردی دانش‌بنیانی پیدا کند و این نگاه می‌تواند به‌عنوان یکی از سیاست‌های راهبردی دانشگاه موردتوجه قرار گیرد. «

رنجبر دانشگاه آزاد تصریح کرد: «توجه دانش‌بنیان به ورزش نه تنها در مدیریت عملکرد و ورزشی، بلکه در مدیریت عملکرد انسانی در جامعه و دانشگاه مؤثر است. بخش تربیت‌بدنی می‌تواند در زمینه تجهیزات پیشرفته ورزشی نیز پیشرفت کند. امروز دنیا به سمتی رفته است که لباس‌ها و کفش‌های ورزشی به سنسور مجهز می‌شوند و حتی در مسابقات جهانی فوتبال، توپ‌ها نیز دارای سنسور هستند؛ بنابراین دانشگاه آزاد باید در این حوزه فعال شود و شرکت‌های دانش‌بنیان مرتبط با تولید تجهیزات ورزشی پیشرفته را راهداندازی کند. «

وی با اشاره به چشم‌انداز دانشگاه در این زمینه اظهار کرد: «سیاست راهبردی دانشگاه آزاد این است که سطح فعالیت‌های ورزشی خود را ارتقا دهد و نگاهی نو به تربیت‌بدنی داشته باشد تا این تحول محقق شود. «

دکتر رنجبر در بخش دیگری از سخنان خود با اشاره به توسعه ورزش قهرمانی و جذب اعضای هیئت‌علمی متخصص در این حوزه گفت: «یکی از بسترهای توسعه ورزش در دانشگاه، جذب هیئت‌علمی‌های برجسته و منحصربه‌فرد است؛ از قهرمانان ملی گرفته تا افرادی که در این حوزه تخصص دارند. همچنین باید ارتباط مؤثری با فدراسیون‌های ورزشی مختلف برقرار شود تا برنامه‌های مشترک در این زمینه شکل بگیرد. «

وی تأکید کرد: «دانشگاه آزاد در عرصه ورزش قهرمانی نیز عملکرد قابل توجهی داشته است. سال‌هاست که بسیاری از قهرمانان کشور از دانشجویان دانشگاه آزادند. در این راستا، لازم است موضوعات مرتبط با بورس قهرمانان و حمایت از آنان به‌صورت جدی در دستور کار قرار گیرد. خوشبختانه دکتر لشکری در این حوزه بسیار فعال و موفق عمل کرده‌اند و می‌توان از ظرفیت‌های موجود برای تقویت این مسیر بهره برد. «

رئیس دانشگاه آزاد ادامه داد: «در کنار ورزش قهرمانی، باید به ورزش‌های غیرحرفه‌ای و تربیت متخصصان این حوزه نیز توجه ویژه داشت. اگر این متخصصان به‌درستی آموزش ببینند و فعالیت مؤثری داشته باشند، می‌توانند نقش مهمی در اداره جامعه ایفا کنند. این افراد همان سرمایه‌های انسانی و آینده‌سازان کشورند. «

وی تصریح کرد: «دانشجویانی که از نظر فکری، جسمی و روانی سالم، فعال و پراکنیزه تربیت شوند، در آینده می‌توانند سازندگان فردای کشور باشند. ازاین‌رو لازم است برای حوزه ورزش‌های غیرحرفه‌ای نیز برنامه‌ریزی شود و حمایت‌هایی نظیر بورسیه و تسهیلات ویژه برای دانشجویان این بخش در نظر گرفته شود. «

در پایان این دیدار، دکتر رنجبر از همراهی همکاران و اعضای تیم تربیت‌بدنی دانشگاه قدردانی کرد و خواستار تداوم برنامه‌های هدفمند در راستای ارتقای سطح ورزش در دانشگاه آزاد شد.

با وجود استفادهٔ ۸۶ درصد دانشجویان هندی، فقط ۱۷ درصد استادان، کاربر حرفه‌ای هوش مصنوعی هستند

نسخهٔ هندی حل شکاف دیجیتال در دانشگاه

آشنایی با هوش مصنوعی منحصر به مهندسی نباشد

دانشگاه بین‌المللی «سیمپوسیس» حتی مؤسسه هوش مصنوعی سیمپوسیس (SAID) را به‌منظور توسعه برنامه‌های مبتنی بر هوش مصنوعی و ترویج تحقیقات میان‌رشته‌ای راهاندازی کرده است. به گفته رئیس این دانشگاه، «آموزش هوش مصنوعی به دانشجویان باید در تمام رشته‌ها صورت گیرد و نباید محدود به رشته‌های مهندسی باشد. در سال‌های آتی، هر فارغ‌التحصیل، چه در رشته روزنامه‌نگاری، چه طراحی و چه حقوق، باید درک کافی از هوش مصنوعی داشته باشد. « برای تحقق این امر، چند مؤسسه در حال معرفی مدارک دوره‌های کوتاه‌مدت و دوره‌های بلندمدت هستند که به دانشجویان و متخصصان شاغل اجازه می‌دهد مهارت‌های خود را به‌طور مداوم ارتقا دهند. برخی دیگر در حال افزودن مدارک تمرکز بر هوش مصنوعی یا ادغام اجزای هوش مصنوعی در دوره‌های موجود برای آماده‌سازی فارغ‌التحصیلان «آماده برای آینده» هستند. با وجود این، استادان نیز از آمادگی پایینی در این مسیر بر خوردارند. نظرسنجی صورت گرفته در سال ۲۰۲۵ از سوی شورای آموزش دیجیتال نشان داد تنها ۱۷ درصد از استادان، کاربر پیشرفته هوش مصنوعی هستند و تنها ۶ درصد از نوع حمایت‌های نهادی دریافتی ابراز رضایت کرده‌اند. رئیس دانشگاه «سیمپوسیس» «آموزش لایه‌ای را از طریق برگزاری دوره‌های سوادآموزی هوش مصنوعی، کارگاه‌های عملی و تبادلات مرتبط با صنعت برای ایجاد اعتماد به نفس استادان توصیه کرده و معتقد است: «زمانی که استادان، هوش مصنوعی را به‌عنوان متحدی ببینند که می‌تواند در زمان صرفه‌جویی کند و تعامل را بهبود بخشد، ترسی که از مواجهه با هوش مصنوعی وجود داشته، می‌تواند به همکاری تبدیل شود. «

مشارکت پژوهشی و صنعتی؛ کلید آشنایی با AI

طبق این گزارش، هند رتبه چهارم خروجی مقالات پژوهشی را در دنیا در اختیار دارد؛ اما از نظر تأثیر و استفاده دچار کمبود است. اما با توجه به این که تقریباً نیمی از مؤسسات مورد بررسی در این گزارش، مراکز تحقیقاتی اختصاصی هوش مصنوعی را تأسیس کرده‌اند، هوش مصنوعی به‌خوبی می‌تواند این شکاف و کمبودهای موجود را پر کند. این مراکز، موضوعات مختلفی را از دید کامپیوتری و یادگیری ماشین گرفته تا کاربردهای انرژی، کشاورزی و مدیریت بحران، مطابق با اهداف توسعه پایدار، بررسی می‌کنند. با وجود این، مشارکت همچنان یک نقطه کلبندی محسوب می‌شود. به گفته او: «دانشگاه‌هایی که دست در دست صنعت کار می‌کنند، قادرند دوره‌های مرتبط در فرصت‌های تحقیقاتی کاربردی‌تری را برای آشنایی بیشتر دانشجویان و حتی استادان ایجاد کنند. این مشارکت‌ها نه تنها به پیشبرد تقویت نوآوری کمک می‌کند، بلکه فارغ‌التحصیلان را نیز پرورش داده و آماده ورود به بازار کار می‌کند. «

رفع نابرابری هادر دسترسی به هوش مصنوعی

پذیرش هوش مصنوعی در آموزش عالی هند از وضعیت مساعدی بر خوردار نیست به‌گونه‌ای که مؤسسات نخبه به سرعت پیشرفت می‌کنند، در حالی که بسیاری از کالج‌های دولتی و کوچک‌تر به دلیل ارتباطات ضعیف، زیرساخت‌های قدیمی و آموزش محدود استادان، از این گردونه عقب‌مانده‌اند. اما در این میان، برخی کارشناسان هشدار داده‌اند که شکاف دیجیتالی آشکارتری در دانشگاه‌های هند وجود دارد؛ ازاین‌رو سیستم آموزش عالی این کشور به مراکز تعالی منطقه‌ای نیاز دارد تا بتواند منابعی مانند زیرساخت‌های محاسباتی، مجموعه داده‌ها و برنامه‌های تبادل استادان را به اشتراک بگذارد. این تنها راه برای تضمین دسترسی عادلانه است. همکاری با شرکت‌های فناوریانه و ارائه‌دهندگان خدمات ابری می‌تواند ابزارهای هوش مصنوعی را از طریق اعتبارهای یارانه‌ای و پلتفرم‌های مشترک، مقرون به‌صرفه کند.

لزوم بودجه‌های خصوصی در توسعه AI در دانشگاه‌ها

این گزارش، ترکیبی از تأمین مالی دولتی و خصوصی را به‌عنوان بهترین راه‌پیش‌رو معرفی کرده است. سرمایه‌گذاری دولتی در این میان الزامی است. همچنین بودجه یکپارچه‌ای در سال

ندا ازغری
محررم

نظام آموزش عالی هند در حال ورود به عصر جدیدی است؛ عصری که نه تنها با تحول دیجیتال، بلکه با ادغام هوشمندانه هوش مصنوعی در هر بعدی از زندگی دانشگاهی تعریف می‌شود. هم‌زمان با بازنگری جهان در فرایند یادگیری، تحقیق و مدیریت بنیادی، هوش مصنوعی دیگر یک مرز فراتر به شمار نمی‌رود، بلکه نیرویی بنیادی است که آینده آموزش عالی را شکل می‌دهد. سیاست ملی آموزش (NEP) ۲۰۲۰ زمینه را برای نوآوری، انعطاف‌پذیری و ارتباط جهانی فراهم کرد. با نفوذ هرچه بیشتر این فناوری نوظهور، از نقش هوش مصنوعی می‌توان برای تغییر آموزش، شخصی‌سازی یادگیری، افزایش خدمات دانشجویی و پیشبرد تحقیق و نوآوری در مؤسسات آموزش عالی هند استفاده کرد. گنجاندن سواد هوش مصنوعی در دل رشته‌های مختلف، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های دیجیتال و تقویت اکوسیستم‌های مشارکتی فرایندی است که دانشگاه، صنعت و دولت را گرد هم می‌آورد. مؤسسات باید فراتر از آزمایش به سمت ادغام استراتژیک حرکت کرده و دانشجویان را در مرکز تحول قرار دهند؛ اطمینان حاصل کنند هوش مصنوعی، عدالت، دسترسی و یادگیری مادام‌العمر را افزایش می‌دهد. در دنیای امروز، هوش مصنوعی دیگر یک ابزار تجربی و آینده‌نگر برای دانشگاه‌های هند به حساب نمی‌آید، بلکه در حال تغییر چگونگی آموزش، مدیریت و نوآوری در مؤسسات است، به‌طوری‌که در حال حاضر، برنامه‌ریزی دانشگاهی، مدیریت و پشتیبانی از دانشجویان را دنبال می‌کند. گزارش «دانشگاه‌های آماده برای آینده: آژانس‌سازی قدرت هوش مصنوعی در آموزش عالی» که توسط شرکت مشاوره‌ای EY-Parthenon و فدراسیون اتاق‌های بازرگانی و صنایع هند (FICCI) منتشر شده است، نشان می‌دهد بیش از ۶۰ درصد از مؤسسات آموزش عالی هند به دانشجویان اجازه استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی را می‌دهند. رئیس دانشگاه بین‌المللی «سیمپوسیس» «وزن کمیته آموزش عالی FICCI، معتقد است «هوش مصنوعی تنها یک ابزار دیجیتالی دیگر برای دانشگاه‌ها نیست؛ بلکه یک شتاب‌دهنده برای دستیابی به اهدافی چون دسترسی، کیفیت و اشتغال‌زایی است که از سال‌ها پیش دنبال می‌شد. این امر، به ما امکان می‌دهد یادگیری را شخصی‌سازی کرده، کار اداری را تسهیل و مرزهای جدیدی را برای تحقیق و نوآوری باز کنیم. «

ایجاد مطالب آموزشی؛ نیمی از استفادهٔ هوش مصنوعی

یافته‌های به‌سخت آمده از این گزارش در نظرسنجی از ۳۰ مؤسسه دانشگاهی در دولتی و خصوصی آموزش عالی نشان داد هوش مصنوعی فراتر از علوم کامپیوتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. بیش از نیمی از این مؤسسات از هوش مصنوعی مولد برای ایجاد مطالب آموزشی بهره می‌برند، در حالی که برخی دیگر از چت‌بات‌های هوش مصنوعی از پلتفرم‌های یادگیری تطبیقی و سیستم‌های نمردهی خودکار استفاده می‌کنند. علاوه بر این که هوش مصنوعی سیستم یادگیری و نمردهی دانشگاهی را دستخوش تغییر کرده، چگونگی تعامل دانشگاه‌های هند در سطح جهانی نیز متحول می‌کند. بسیاری از دانشگاه‌های هند در حال اتخاذ سیستم‌های مبتنی بر هوش مصنوعی برای تبادلات مجازی، پشتیبانی چندزبانه و پذیرش‌های شخصی‌سازی شده هستند که جذابیت آن‌ها را برای دانشجویان بین‌المللی افزایش داده و دسترسی دانشجویان هند را تقویت می‌کند.

از هر ۴ دانشجو، یک نفر از هوش مصنوعی در تحصیل بهره می‌برد

طراحی برنامه درسی نیز از دیگر حوزه‌های آموزش عالی هند است که مراحل تغییر و تحول خود را پشت سر می‌گذارد. طبق گزارش شورای آموزش دیجیتال، حدود نیمی از دانشجویان هندی برای مشاغل مرتبط با هوش مصنوعی از آمادگی کافی بر خوردار نبوده و برای پر کردن این شکاف، دانشگاه‌ها در حال گنجاندن ماژول‌های هوش مصنوعی در رشته‌های مختلف، از جمله کسب‌وکار، حقوق، علوم بهداشتی و هنر هستند. نظرسنجی انجام شده توسط شورای آموزش دیجیتال در سال ۲۰۲۴ نشان داد ۸۶ درصد از دانشجویان در حال حاضر از هوش مصنوعی برای تحصیل بهره می‌برند و به‌طور تقریبی از هر ۴ نفر، یک نفر روزانه از آن استفاده می‌کند.

۲۰۲۵ برای راه‌اندازی یک مرکز تعالی هوش مصنوعی مخصوص آموزش اختصاص داده‌شده و انتظار می‌رود دولت‌های ایالتی و وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و علوم و فناوری نیز در این امر مشارکت داشته باشند. دانشگاه‌های خصوصی در حال تخصیص مجدد بودجه هستند، در حالی که برنامه‌های CSR (مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها)، استارت‌آپ‌های فناوری و بنیادهای بشردوستانه از آژمایشگاه‌های پژوهشی هوش مصنوعی و مراکز نوآوری حمایت می‌کنند. اهداندکنان بین‌المللی نیز از دانشگاه‌های دارای بودجه پایین، به ویژه دانشگاه‌های مناطق روستایی، حمایت می‌کنند. در آینده کالج‌های کوچک‌تر با کمک آموزش فدرال و زیرساخت‌های مشترک برای اولین بار در تحقیقاتی با کیفیت بالا مشارکت می‌کنند. کارشناسان در این گزارش پیش‌بینی کرده‌اند در یک دهه آینده، هوش مصنوعی آموزش عالی هند را انعطاف‌پذیرتر، فراگیرتر و وسیع‌تر خواهد کرد. مدارک مهارتی کوتاه‌مدت و مدارک بلندمدت، یادگیری مادام‌العمر را ارتقا می‌دهند، در حالی که مربیان هوش مصنوعی مکمل مربیان انسانی خواهند بود.

سیاست، بودجه و نوآوری

روی ریل پیشرفت هوش مصنوعی

نمونه‌هایی از چنین همکاری‌هایی در بخش‌های مختلف، به ویژه مراقبت‌های بهداشتی و فین‌تک، در حال ظهور است. این بخش‌ها همان نقاطی هستند که در آن هوش مصنوعی برای تجزیه و تحلیل پیش‌بینی، پشتیبانی تشخیصی و تشخیص ثقلب مورد استفاده قرار می‌گیرد. مشارکت‌های صنعتی همچنین در برگزاری دوره‌های مشترک و حضور در کلینیک‌های هوش مصنوعی که تجربیات یادگیری کاربردی و عملی را در اختیار دانشجویان قرار می‌دهند، در حال شکل دهی به برنامه‌های درسی هستند. در این گزارش آمده است گسترش چنین راهکارهای ابتکاری مستلزم سرمایه‌گذاری در آژمایشگاه‌ها، زیرساخت‌های محاسباتی و برنامه‌های درسی انعطاف‌پذیر دانشگاهی است که با مسیرهای یادگیری مادام‌العمر مورد حمایت قرار می‌گیرند. با جاذبان و پذیرش بیشتر هوش مصنوعی در دانشگاه‌ها، چالش‌های اخلاقی و انسانی نیز در این فضاها ی آموزشی مطرح می‌شود. نگرانی‌های اصلی که در این میان مطرح می‌شود، شامل سوگیری الگوریتمی (خطاهای نظام‌مند و تکرار شونده)، نقض حریم خصوصی داده‌ها و سیستم‌های ارزیابی مبهم است. در واقع زمانی که سیاست، بودجه و نوآوری در حال قرارگیری در یک مسیر هستند، به‌طور قطع می‌تواند به توسعه این فناوری در نظام آموزش عالی هند کمک کند. با تمرکز یکسان بر اخلاق و رشد اعضای هیئت‌علمی، هوش مصنوعی، نه تنها آموزش را هوشمندانه‌تر می‌کند، بلکه مسیر انسانی‌تری به آن می‌بخشد.

راهکارهای مهار قدرت AI در دانشگاه‌ها

طبق این گزارش چالش اصلی، پذیرش با عدم پذیرش هوش مصنوعی توسط مؤسسات آموزشی و دانشگاه‌ها نیست، بلکه بحث اینجاست که چگونه این کار را مسئولانه، فراگیر و استراتژیک انجام داده و با مأموریت ملی هوش مصنوعی هند و اهداف توسعه پایدار همسو باشند. مؤسسات آموزش عالی هند برای مهار قدرت هوش مصنوعی، استراتژی‌های نهادی خود را در سه بعد کلیدی بازتعریف می‌کنند.

۱. **ادغام هوش مصنوعی در طراحی اصلی دانشگاهی:** اطمینان از اینکه هر فارغ‌التحصیل به سواد هوش مصنوعی دست می‌یابد، کاربردهای خاص حوزه را در رشته‌ها ادغام می‌کند و در پژوهش‌های سرمایه‌گذاری می‌کند که دانش کاربردی و بنیادی هوش مصنوعی را ارتقا می‌دهد.

۲. **ایجاد آمادگی نهادی:** آموزش مجدد اعضای هیئت‌علمی، طراحی مجدد برنامه‌های درسی و تقویت زیرساخت‌های داده، حاکمیت و سیاست‌هایی که به عدالت، شفافیت و پاسخگویی می‌پردازند.

۳. **هدایت نتایج دانشجو محور:** استفاده از بینش‌های مبتنی بر هوش مصنوعی برای بهبود دسترسی، اشتغال‌پذیری و مسیرهای یادگیری مادام‌العمر.